

Over de taal van Diepenveen

De taal van Diepenveen: Sallands

Hieronder is de streekaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Diepenveen ligt in het donker oranje gebied. In dat grote gebied wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Gelders-Overijssels wordt genoemd. In Overijssel noemen we dat meestal Sallands. Verder naar het oosten, in Rijssen en Markelo bijvoorbeeld, wordt Twents-Graafschaps gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

Naar: de streekaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

Jo Daan trok de grens tussen het Gelders-Overijssels (oranje) en het Twents-Graafschaps (rood) op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

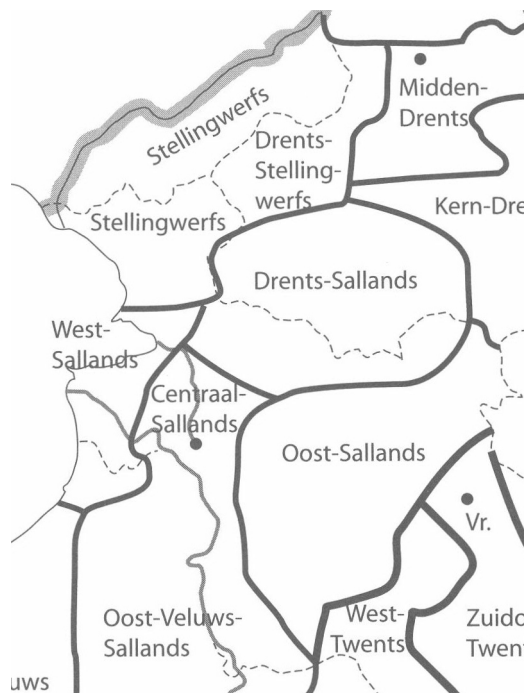
In Diepenveen wordt uiteraard *vuur* gezegd.

Verschillen met het Dèventers

Diepenveen ligt niet ver van Deventer, maar de taal is toch niet hetzelfde. In het artikel over de taal van Deventer noemden we vier Deventer kenmerken. We gaan hier na, in hoeverre die ook voor het Diepenveens gelden.

1. Lange klinker in *èten, göte, kaaken*

In een strook langs de IJssel, op het kaartje hieronder het gebied van het Centraal-Sallands genoemd, komen lange klinkers voor in woorden als *eten, goot* en *koken*. In Deventer zegt men *èten, göte, kaaken*. Oostelijker, in Raalte bijvoorbeeld, is het *etten, götte*, met een korte klinker. Diepenveen sluit zich wat betreft de lange klinkers meestal aan bij Deventer, maar heeft wel *zönne* 'zoon', *prötjes* 'praatjes', *stek* 'steek', terwijl Deventer in deze woorden een lange klinker heeft: *zöne, pröötjes, stèèk*.

Indelingskaart van het Sallands uit Bloemhoff, H., "Klank en vormleer". In: Handboek Nederaksische taal- en letterkunde. Assen 2008, p. 86

2. Diepenveen: niet de stadse *öö* voor *r*

Net als Zwolle en Kampen heeft Deventer een *r* die als een keelklank klinkt, een zgn. brouw-*r*. Daarmee hangt samen dat de *ao* voor de *r* wat meer voor in de mond wordt gearticuleerd en klinkt als *öö*. In Deventer wordt voor 'jaar', 'waar' gehoord: *jöör, wöör*. In Diepenveen wordt hier, net als in Wijhe, *joor* en *woor* gehoord.

3. Oostelijke klinkers

Deventer heeft in de woorden *breef, greun* en *boek* ('brief', 'groen', 'boek') een "oostelijke" klinker. In de rest van West-Overijssel wordt vrijwel altijd *brief, gruu* en *boek* gehoord. Diepenveen sluit zich hierin bij Deventer aan, maar niet helemaal. Men zegt hier wel *breef* 'brief', *beden* 'bieden', *greun* 'groen', *meu* 'moe', *blomen* 'bloemen', *doon* 'doen', maar ook

gieten (Deventer: *geten*), *die* (Dev. *dee*), *niet* (Dev. *neet*). De *ee* is dus in Diepenveen soms een *ie* geworden.

4. De diftongische *eej*, *euw*, *oow*

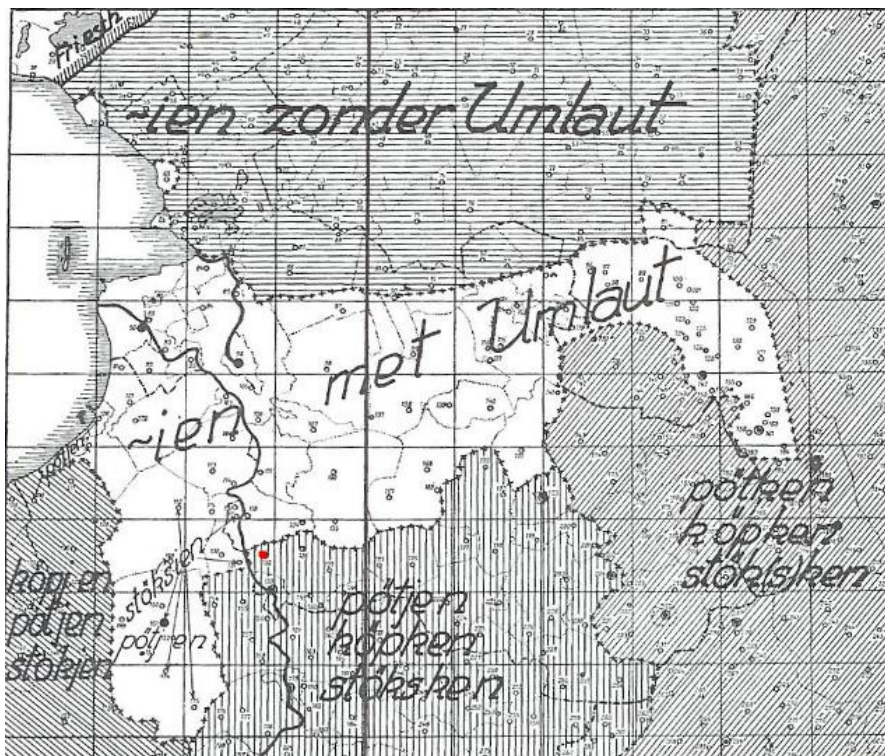
In het Deventers klinken de *ee*, *eu* en *oo*, de hoge middenklinkers, als *eej*, *euw* en *oow*, dat wil zeggen: min of meer diftongisch. Enkele voorbeelden:

zeejker 'zeker', *bleejven* 'bleven', *heuwgte* 'hoogte', *heuwfd* 'hoofd', *zoow* 'zo', *poowten* 'poten'.

Dit is typisch voor Deventer, in Diepenveen komt het niet voor.

De kaart van de verkleinwoordvorming

De taal van Diepenveen onderscheidt zich van het noordelijker gesproken Sallands onder andere in de wijze waarop de verkleinwoorden worden gevormd. Hier geen verkleinwoorden op *-ie(n)* (met umlaut), maar op *-jen* of *-ken*. Op onderstaande kaart is Diepenveen met een rode stip aangegeven.

"De verkleinwoorden". Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), *Overijssel*. Deventer 1931, p. 825.

De kaart van Kloeke is al heel oud, maar toch is de situatie nog niet veel veranderd. De slot-*n* van de uitgang is inmiddels wel in een groot deel van Salland verdwenen, maar in Diepenveen is dat nog niet het geval zoals de voorbeelden van de verkleinwoorden hieronder laten zien.

Diepenveen		Nederlands
<i>leed</i>	<i>leedjen</i>	liedje
<i>kind</i>	<i>kindjen</i>	kindje
<i>trommel</i>	<i>trummeltjen</i>	trommeltje
<i>boom</i>	<i>beumken</i>	boompje

Uit de woordenschat van de taal van Diepenveen

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Hee zet 'n kèèl op*
2. *Dät beumken zal door muuiliijk kunnen greuien.*
3. *Hee hef völle prötjes.*
4. *Hee is de blomen gaon geten.*
5. *Dee weg löp krom.*

Verder lezen/studeren

Over het Diepenveens is weinig geschreven. Bovenstaande zinnen zijn ontleend aan het materiaal dat in Diepenveen is opgetekend voor de *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel* (Antwerpen 1973).

Men kan zich oriënteren in meer algemene werken, waaronder:

Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), *Overijssel*. Deventer 1931;

Bloemhoff, H., J. van der Kooi, H. Niebaum en S. Reker (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Assen 2008, speciaal p. 65 vv. en 221 vv.

Oplossingen:

1. Hij zet een keel op
2. Dat boompje zal daar moeilijk kunnen groeien.
3. Hij heeft veel praatjes.
4. Hij is de bloemen gaan gieten.
5. Die weg loopt krom.